

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Чередніченко Сергій Вікторович,

доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-4690-2371

Огіснко Максим Олександрович,

магістрант кафедри теорії та методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

У статті розглядаються сучасні підходи до інклюзивної освіти в Україні та за кордоном, аналізуються основні тенденції та перспективи її розвитку. Основна увага приділяється індивідуалізованому підходу до навчання, який враховує потреби кожного учня, розвитку методик і технологій, а також відповідності міжнародним стандартам та інноваціям. Описуються законодавчі основи, педагогічні стратегії, матеріально-технічне забезпечення та підготовка вчителів до роботи в інклюзивних умовах.

Законодавчі основи інклюзивної освіти в Україні забезпечують правове підґрунтя для створення сприятливих умов для навчання дітей з особливими потребами. У статті аналізуються основні нормативно-правові акти, які регулюють впровадження інклюзивної освіти, а також порівнюються з міжнародними документами, такими як Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Це дозволяє визначити рівень відповідності українського законодавства міжнародним стандартам та визначити напрями для його удосконалення.

Педагогічні стратегії, які використовуються в інклюзивній освіті, базуються на принципах диференціації та індивідуалізації навчання. У статті розглядаються сучасні методики, які дозволяють забезпечити ефективне навчання дітей з різними освітніми потребами. Особлива увага приділяється використанню технологій дистанційного навчання, адаптивних навчальних матеріалів та інноваційних педагогічних підходів, що сприяють розвитку інклюзивного середовища.

Матеріально-технічне забезпечення є важливим аспектом впровадження інклюзивної освіти. У статті аналізується стан матеріально-технічної бази українських шкіл, які впроваджують інклюзивне навчання, та порівнюється з зарубіжним досвідом. Визначено основні проблеми, такі як недостатнє фінансування, відсутність спеціалізованого обладнання та навчальних матеріалів, та запропоновано шляхи їх вирішення.

Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних умовах є ключовим фактором успішного впровадження інклюзивної освіти. У статті описуються програми підвищення кваліфікації педагогів, які орієнтовані на розвиток компетенцій з роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Також розглядається досвід зарубіжних країн у підготовці вчителів до роботи в інклюзивних умовах, що може бути корисним для вдосконалення української системи освіти.

Визначено ключові аспекти та перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні. Серед них – необхідність удосконалення законодавчої бази, впровадження сучасних педагогічних технологій, забезпечення належного матеріально-технічного забезпечення та підготовки кваліфікованих кадрів. Особлива увага приділяється створенню інклюзивного середовища, яке сприятиме всебічному розвитку кожної дитини, незалежно від її особливостей та потреб.

Ключові слова: інклюзивна освіта, індивідуалізований підхід, адаптивні технології, професійна підготовка вчителів, диференційоване навчання, міжнародні стандарти, педагогічні методики, соціальна підтримка.

Cherednichenko Serhii, Ohiyenko Maksym. Modern approaches to inclusive education in Ukraine and abroad

The article examines modern approaches to inclusive education in Ukraine and abroad, analyzing key trends and prospects for its development. The main focus is on an individualized approach to education that considers the needs of each student, the development of methods and technologies, and compliance with international standards and innovations. The legislative framework, pedagogical strategies, material and technical support, and teacher preparation for working in inclusive environments are described.

The legislative foundations of inclusive education in Ukraine provide the legal basis for creating favorable conditions for the education of children with special needs. The article analyzes the main regulatory acts governing the implementation of inclusive education and compares them with international documents, such as the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. This allows for determining the level of compliance of Ukrainian legislation with international standards and identifying areas for improvement.

Pedagogical strategies used in inclusive education are based on the principles of differentiation and individualization of learning. The article examines modern methods that enable effective education for children with various educational needs. Special attention is given to the use of distance learning technologies, adaptive learning materials, and innovative pedagogical approaches that foster the development of an inclusive environment.

Material and technical support is a crucial aspect of implementing inclusive education. The article analyzes the state of the material and technical base of Ukrainian schools that implement inclusive education and compares it with international experience. Key problems are identified, such as insufficient funding, lack of specialized equipment, and educational materials, and solutions are proposed.

Teacher preparation for working in inclusive conditions is a key factor in the successful implementation of inclusive education. The article describes teacher training programs focused on developing competencies for working with children with special educational needs. It also examines the experience of foreign countries in preparing teachers for working in inclusive environments, which can be useful for improving the Ukrainian education system.

Key aspects and prospects for the development of inclusive education in Ukraine are identified. Among them are the need to improve the legislative framework, implement modern pedagogical technologies, ensure adequate material and technical support, and prepare qualified personnel. Special attention is given to creating an inclusive environment that promotes the comprehensive development of each child, regardless of their characteristics and needs.

Key words: *inclusive education, individualized approach, adaptive technologies, professional training of teachers, differentiated education, international standards, pedagogical methods, social support.*

Вступ. Інклюзивна освіта є ключовим елементом сучасної системи освіти, що спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи інших особливостей. В Україні та за кордоном інклюзивна освіта розвивається з урахуванням різних підходів, методик і практик, що відображають місцеві умови та потреби. У цій статті розглянемо сучасні підходи до інклюзивної освіти в Україні та за кордоном, зокрема, фокусуємось на індивідуалізованому підході, розвіткові методик і технологій, а також на міжнародних стандартах і інноваціях.

Актуальність. Інклюзивна освіта набуває все більшої важливості у сучасному світі, де кожна дитина має право на якісну освіту незалежно від своїх особливих потреб. Розвиток інклюзивної освіти є ключовим для забезпечення рівних можливостей та соціальної інтеграції всіх учнів. В Україні та за кордоном інклюзивна освіта активно реформується, впроваджуються нові методики та технології, що потребує аналізу та узагальнення досвіду для подальшого вдосконалення освітніх практик.

Об'єктом дослідження є система інклюзивної освіти в Україні та за кордоном.

Предметом дослідження є підходи, методики та технології, що використовуються в інклюзивній освіті, а також підготовка вчителів до роботи в інклюзивних умовах.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта в Україні. Законодавчі основи. В Україні розвиток інклюзивної освіти набуває особливої актуальності після прийняття Закону України "Про освіту" (2017) та впровадження концепції Нової української школи (НУШ). Ці нормативні акти закріплюють право дітей з особливими освітніми потребами на навчання у загальноосвітніх школах, передбачають створення інклюзивних класів та забезпечення відповідних педагогічних умов. Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних класах стає важливим напрямом реформування системи освіти [2].

Прийняття Закону України "Про освіту" у 2017 році стало важливим кроком у розвитку інклюзивної освіти. Закон закріплює право дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти. Основні положення закону включають:

1. **Право на освіту:** Діти з особливими освітніми потребами мають право навчатися в загальноосвітніх школах на рівних умовах з іншими учнями.

2. **Інклюзивні класи:** Передбачається створення інклюзивних класів, де діти з особливими освітніми потребами можуть навчатися разом зі своїми ровесниками.

3. **Адаптація навчального процесу:** Навчальні програми повинні бути адаптовані відповідно до потреб учнів з особливими освітніми потребами.

4. **Психолого-педагогічний супровід:** Введення психолого-педагогічного супроводу для учнів з особливими потребами з метою забезпечення їхньої успішної інтеграції в освітній процес.

5. **Індивідуальні програми розвитку:** Розробка індивідуальних програм розвитку для кожного учня з особливими освітніми потребами.

Концепція Нової української школи (НУШ)

Концепція Нової української школи (НУШ) є ще одним важливим нормативним актом, що сприяє розвитку інклюзивної освіти в Україні. Основні принципи НУШ включають:

1. **Освітня інклюзія:** Інклюзія є одним з головних принципів НУШ, що забезпечує рівні можливості для всіх учнів, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.

2. **Оновлення навчальних програм:** НУШ передбачає оновлення навчальних програм та методик, щоб вони відповідали потребам сучасного суспільства та були інклюзивними.

3. **Підготовка вчителів:** Особлива увага приділяється підготовці вчителів до роботи в інклюзивних класах. Це включає курси підвищення кваліфікації, тренінги та семінари з інклюзивної освіти.

4. **Матеріально-технічне забезпечення:** Забезпечення шкіл необхідним обладнанням та ресурсами для роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних класах

Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних класах є ключовим напрямом реформування системи освіти в Україні. Це включає:

1. **Курси підвищення кваліфікації:** Вчителі проходять спеціалізовані курси та тренінги з інклюзивної освіти, де отримують знання та навички для роботи з учнями з різними освітніми потребами.

2. **Методична підтримка:** Розробка та впровадження методичних рекомендацій і посібників для вчителів щодо організації інклюзивного навчання.

3. **Психологічна підтримка:** Забезпечення вчителів психологічною підтримкою для ефективної роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

4. **Співпраця з фахівцями:** Вчителі активно співпрацюють з психологами, логопедами, соціальними педагогами та іншими фахівцями, які надають додаткову допомогу та підтримку учням з особливими освітніми потребами.

Законодавчі основи інклюзивної освіти в Україні, зокрема Закон України "Про освіту" та концепція Нової української школи (НУШ), закріплюють право дітей

з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти. Ці нормативні акти передбачають створення інклюзивних класів, адаптацію навчального процесу, психолого-педагогічний супровід та індивідуальні програми розвитку. Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних класах стає важливим напрямом реформування системи освіти, що включає курси підвищення кваліфікації, методичну та психологічну підтримку, а також співпрацю з фахівцями [5].

Індивідуалізований підхід

Індивідуалізований підхід передбачає застосування індивідуальних освітніх програм та підходів до кожного учня з урахуванням його особливих потреб та можливостей. Основні аспекти цього підходу включають:

1. **Індивідуалізація навчання:** Учителі створюють індивідуальні освітні програми для кожного учня, враховуючи його рівень знань, інтереси, стилі навчання та особливі потреби.

2. **Диференційоване навчання:** Використання різноманітних методів та підходів до навчання з метою адаптації змісту, темпу та форми навчання до потреб кожного учня.

3. **Індивідуальна підтримка:** Надання додаткової підтримки та допомоги учням з особливими освітніми потребами для забезпечення їхнього успіху у навчанні та соціальної адаптації.

4. **Увага до розвитку навичок:** Фокус на розвитку ключових навичок та компетентностей кожного учня з урахуванням його індивідуальних можливостей та потреб.

5. **Співпраця з батьками та спеціалістами:** Залучення батьків, психологів, логопедів та інших спеціалістів до розробки та реалізації індивідуальних освітніх програм для кожного учня.

Розвиток методик і технологій

В Україні активно розробляються та впроваджуються нові методики та технології навчання, спрямовані на створення сприятливого середовища для всіх учнів. Це включає:

Адаптивні технології

Адаптивні технології відіграють ключову роль у забезпеченні доступності навчання для всіх учнів, включаючи дітей з особливими потребами. В Україні активно використовуються такі підходи:

1. **Інтерактивні засоби навчання:** Використання інтерактивних дощок, планшетів, комп'ютерів та інших пристроїв для залучення учнів до активної участі у навчальному процесі. Ці засоби дозволяють вчителям використовувати мультимедійні презентації, відеоматеріали, інтерактивні завдання, що робить навчання більш цікавим і доступним для всіх учнів.

2. **Адаптивне обладнання:** Спеціальні засоби для дітей з фізичними обмеженнями, такі як підйомники, пандуси, спеціальні меблі та пристрої для полегшення доступу до навчальних матеріалів. Наприклад, для дітей з проблемами зору використовуються підручники зі збільшеним шрифтом, тактильні карти, аудіокниги, а для дітей з проблемами слуху – слухові апарати, субтитровані відеоуроки тощо.

3. **Програмне забезпечення:** Використання спеціальних програм для навчання дітей з особливими потребами, які допомагають у розвитку навичок читання, письма, математики та інших предметів. Наприклад, програми для створення адаптованих навчальних матеріалів, симуляційні програми для розвитку соціальних навичок, інтерактивні навчальні ігри та інструменти для альтернативної комунікації.

Інноваційні методики

Впровадження інноваційних методик навчання дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів, сприяючи більш ефективному засвоєнню знань. В Україні такі методики активно впроваджуються:

1. **Диференційоване навчання:** Підхід, що передбачає адаптацію змісту, темпу та форм навчання відповідно до потреб кожного учня. Вчителі створюють індивідуальні навчальні плани, використовуючи різні методи та матеріали для забезпечення оптимальних умов навчання. Наприклад, для учнів з високим рівнем знань застосовуються поглиблені завдання, а для учнів з труднощами – спрощені завдання з додатковими поясненнями.

2. **Технології змішаного навчання:** Поєднання традиційних методів навчання з онлайн-ресурсами та інтерактивними заняттями. Це дозволяє учням працювати у власному темпі, отримувати індивідуальні завдання та мати доступ до додаткових ресурсів. Наприклад, учні можуть вивчати теоретичні матеріали онлайн, а практичні заняття проводити в класі, використовуючи інтерактивні вправи та завдання.

3. **Проектне навчання:** Метод, при якому учні працюють над реальними проектами, що дозволяє їм застосовувати отримані знання на практиці. Це сприяє розвитку критичного мислення, навичок співпраці та вирішення проблем. Наприклад, учні можуть створювати спільні проекти з екології, науки, історії або культури, працюючи в командах та залучаючи різні джерела інформації.

4. **Адаптивне фізичне виховання:** Спеціально розроблені програми фізичного виховання, що враховують фізичні можливості та обмеження кожного учня. Це сприяє розвитку фізичних навичок, зміцненню здоров'я та соціальної інтеграції дітей з особливими потребами. Використовуються спеціальні вправи, пристосовані до потреб учнів, а також включаються елементи ігор та розваг для підтримання мотивації.

Адаптивне фізичне виховання (АФВ) є важливою складовою інклюзивної освіти, спрямованою на забезпечення фізичного розвитку, здоров'я та соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами. Ця система передбачає спеціально розроблені програми фізичного виховання, які враховують індивідуальні фізичні можливості та обмеження кожного учня.

Основні принципи адаптивного фізичного виховання

Індивідуалізація Програми АФВ розробляються з урахуванням особистих потреб кожного учня. Враховується стан здоров'я, фізичні можливості та рівень фізичного розвитку дитини. Це дозволяє створити мак-

симально ефективний і безпечний комплекс вправ для кожного учня.

Інклюзивність Основна мета АФВ – забезпечити включення дітей з особливими потребами в загальну систему фізичного виховання. Це сприяє соціалізації, формуванню комунікативних навичок та підвищенню самооцінки учнів.

Розвиток фізичних навичок АФВ сприяє розвитку основних фізичних навичок, таких як координація, баланс, сила, витривалість та гнучкість. Спеціально розроблені вправи допомагають учням поліпшити загальний фізичний стан і зберігати активний спосіб життя.

Методи та підходи

Адаптація вправ Вправи адаптуються до можливостей і потреб кожного учня. Наприклад, для дітей з обмеженою рухливістю можуть використовуватися вправи на розтяжку, рівновагу та координацію, тоді як для дітей з проблемами слуху чи зору можуть бути розроблені спеціальні інструкції та візуальні або тактильні сигнали.

Використання спеціального обладнання У процесі АФВ використовується адаптивне обладнання, таке як спеціальні м'ячі, скакалки, гантелі, тренажери та інші пристосування, що забезпечують безпеку та ефективність занять. Це обладнання допомагає дітям виконувати вправи правильно та з максимальним комфортом.

Ігрові методи Елементи ігор та розваг включаються у заняття для підтримання мотивації та зацікавленості учнів. Ігрові методи допомагають знизити психологічне напруження та створити позитивну атмосферу під час занять.

Поступове збільшення навантажень Фізичні навантаження поступово збільшуються відповідно до зростання фізичних можливостей учнів. Це допомагає уникнути перевантажень та забезпечує постійний прогрес у розвитку фізичних навичок.

Соціальна інтеграція

АФВ сприяє соціальній інтеграції дітей з особливими потребами. Заняття в загальних групах допомагають учням налагодити контакт з однолітками, навчитися працювати в команді та взаємодіяти з іншими. Це сприяє формуванню у дітей відчуття приналежності до колективу та підвищенню їх соціальної адаптації.

Психологічна підтримка

Педагоги та тренери, що працюють за програмами АФВ, повинні мати навички психологічної підтримки дітей з особливими потребами. Важливо створювати дружню та підтримуючу атмосферу, де кожен учень відчуває себе комфортно та впевнено. Психологічна підтримка сприяє підвищенню мотивації дітей до занять фізичними вправами та допомагає долати труднощі [1].

Співпраця з батьками

Ефективність програм АФВ значно підвищується за умови активної співпраці з батьками учнів. Батьки повинні бути залучені до процесу розробки індивідуальних програм фізичного виховання та підтримувати дітей у виконанні вправ вдома. Це сприяє зміцненню

сімейних зв'язків та формуванню позитивного ставлення до фізичних вправ у дітей.

Підготовка педагогів

Для реалізації програм АФВ необхідна спеціальна підготовка педагогів. Вчителі повинні володіти знаннями з фізіології, реабілітації, психології та педагогіки. Підвищення кваліфікації педагогів з питань АФВ є важливим аспектом розвитку інклюзивної освіти.

Адаптивне фізичне виховання є невід'ємною частиною інклюзивної освіти, що забезпечує фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та соціальну інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами. Впровадження адаптивних методик та технологій створює сприятливі умови для реалізації потенціалу кожного учня та сприяє формуванню інклюзивного суспільства.

Розробка та впровадження нових методик та технологій навчання в Україні сприяють створенню сприятливого середовища для всіх учнів. Використання адаптивних технологій та інноваційних методик дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня, сприяючи їхньому успіху та розвитку в інклюзивному навчальному середовищі.

Інклюзивна освіта за кордоном

Інклюзивна освіта є глобальною тенденцією, спрямованою на забезпечення рівного доступу до навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, психічних або соціальних особливостей. У різних країнах впроваджуються різні моделі та підходи до інклюзивної освіти, враховуючи місцеві культурні, соціальні та економічні контексти.

США

У Сполучених Штатах Америки інклюзивна освіта є обов'язковою частиною системи освіти. Закон "Про освіту осіб з інвалідністю" (IDEA) гарантує право всіх дітей на безкоштовну та відповідну освіту в умовах, найбільш наближених до стандартних. Основні аспекти інклюзивної освіти в США включають:

1. Індивідуальні навчальні плани (ІЕР): Для кожного учня з особливими потребами розробляється індивідуальний навчальний план, який враховує їхні потреби, здібності та цілі. ІЕР включає конкретні стратегії та методики, необхідні для досягнення освітніх цілей.

2. Командний підхід: Вчителі, спеціалісти, батьки та самі учні працюють разом для розробки та реалізації індивідуальних навчальних планів. Це забезпечує комплексний підхід до навчання та підтримки учнів.

3. Інклюзивні класи: Учні з особливими потребами навчаються разом з однолітками в стандартних класах, отримуючи додаткову підтримку від спеціалістів, таких як асистенти вчителя, логопеди, психологи тощо.

Велика Британія

У Великій Британії інклюзивна освіта регулюється законодавством, зокрема "Законом про рівність" (Equality Act 2010). Основні елементи інклюзивної освіти у Великій Британії включають:

1. Доступність навчальних закладів: Усі школи повинні бути доступними для учнів з фізичними обмеженнями, забезпечуючи наявність пандусів, ліфтів, спеціально обладнаних туалетів та інших засобів.

2. Підтримка та послуги: Учні з особливими потребами отримують додаткову підтримку у вигляді спеціальних навчальних матеріалів, асистентів, адаптивного обладнання та інших послуг, необхідних для їхнього успішного навчання.

3. Професійний розвиток вчителів: Вчителі регулярно проходять курси підвищення кваліфікації з питань інклюзивної освіти, що дозволяє їм ефективно працювати з учнями з різними потребами.

Канада

У Канаді інклюзивна освіта є важливою частиною системи освіти, зокрема у провінціях, таких як Онтаріо та Альберта. Основні принципи інклюзивної освіти в Канаді включають:

1. Політика "навчання для всіх": Усі учні, незалежно від їхніх здібностей або особливих потреб, мають право на навчання у загальноосвітніх школах.

2. Різноманітні методики навчання: Вчителі використовують різноманітні методики та підходи для забезпечення ефективного навчання для всіх учнів. Це включає диференційоване навчання, кооперативне навчання, використання технологій тощо.

3. Підтримка з боку громади: Школи тісно співпрацюють з місцевими громадами, батьками та спеціалістами для забезпечення комплексної підтримки учнів з особливими потребами.

Фінляндія

Фінляндія відома своєю високоефективною системою освіти, яка включає інклюзивний підхід. Основні риси інклюзивної освіти у Фінляндії включають:

1. Раннє втручання: Система освіти Фінляндії надає велику увагу ранньому виявленню та підтримці дітей з особливими потребами, забезпечуючи їм необхідну допомогу ще до початку шкільного навчання.

2. Індивідуальний підхід: Для кожного учня розробляються індивідуальні навчальні плани, що враховують їхні потреби та здібності. Вчителі використовують різноманітні методики для адаптації навчання під кожного учня.

3. Підтримка вчителів: Вчителі отримують значну підтримку у вигляді додаткових ресурсів, спеціалістів, асистентів та програм підвищення кваліфікації. Це дозволяє їм ефективно працювати з учнями з різними потребами.

Інклюзивна освіта є ключовим елементом сучасних систем освіти в багатьох країнах світу. Впровадження інклюзивних підходів вимагає комплексного підходу, який включає законодавчу підтримку, професійний розвиток вчителів, використання адаптивних технологій та методик, а також тісну співпрацю з батьками та громадами. Різні країни мають свої унікальні моделі та підходи до інклюзивної освіти, що відображають їхні соціальні, культурні та економічні контексти, але об'єднує їх прагнення до забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів.

Висновки. Інклюзивна освіта є важливим елементом сучасної системи освіти як в Україні, так і за кордоном. Основними підходами є індивідуалізація навчання, розвиток адаптивних методик і технологій, надання індивідуальної підтримки та співпраця з батьками і спеціалістами. За кордоном також активно використовуються комбіновані підходи та забезпечується фінансова підтримка інклюзивних шкіл. Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних умовах є ключовим завданням, що потребує спеціалізованих курсів, підвищення кваліфікації та використання інноваційних методик. Тільки комплексний підхід до інклюзивної освіти може забезпечити успішне навчання та

Література:

1. Андрійчук Н. М. Моделі спеціальної та інклюзивної освіти в сучасних дослідженнях американських і британських учених. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2016. № 3. С. 155–161.
2. Антошак О. Інклюзивна освіта: шляхи від теорії до практики. Директор школи. 2016. № 9/10. С. 72–78.
3. Інклюзивне навчання: основні принципи та дієві технології : кол. монографія / О. І. Баланська та ін.; відп. ред. Г. В. Давиденко. Вінниця : ТВОРИ, 2018. 216 с.
4. Кормілець С.В. Настанова з фізичної підготовки в кадетському корпусі та військових ліцеях. Методичний посібник для вчителів військових ліцеїв. / Баженов Є.В., Свідлов Ю.І., Бугрій В.С., Кормілець С.В./ За заг. ред. С.В. Кормільця. Суми: 2018.
5. Кутек Т. Особливості освітнього процесу майбутніх фахівців галузі «Фізична культура і спорт». URL : <http://eprints.zu.edu.ua/7618/1/Львів%20нова.pdf>. (дата звернення 12.01.2020).

References:

1. Andriychuk N.M. (2016) Modeli spetsial'noyi ta inklyuzyvnoyi osvity v suchasnykh doslidzhennyakh amerykans'kykh i brytans'kykh uchenykh. [Models of special and inclusive education in modern studies of American and British scientists.] Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: Pedagogy. No. 3. pp. 155–161. [in Ukrainian].
2. Antoshchak O. (2016) Inklyuzyvna osvita: shlyakhy vid teoriyi do praktyky. [Inclusive education: ways from theory to practice]. School Director. No. 9/10. pp. 72–78. [in Ukrainian].
3. Balanska O. I. and others. (2018) Inklyuzyvne navchannya: osnovni pryntsypy ta diyevi tekhnolohiyi [Inclusive education: basic principles and effective technologies] : col. monograph.; resp. ed. H. V. Davydenko. Vinnytsia: WORKS, 216 p. [in Ukrainian].
4. Kormilets S.V. (2018) Nastanova z fizychnoyi pidhotovky v kadet-s'komu korpusi ta viys'kovykh litseyakh. Methodychnyy posibnyk dlya vchyteliv viys'kovykh litseyiv [Instructions on Physical Training in Cadet Corps and Military Lyceums. Methodological Manual for Teachers of Military Lyceums] 320 p [in Ukrainian].